

תורת הבטחון

פרשת ויקרא

בענין לסמוך לגמרי על השי"ת

וְסֹמֵךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו. (א, ד)

סמיכה נתמעט משליחות

הק' הראשונים מדוע נכתב "ידו" בלשון יחיד ולא כתיב "ידי", הרי מדינא צריך לסמוך בשתי ידי? וכתב רבינו בחיי לתרץ וז"ל: "אבל מה שנכתב "ידו" בכאן בלשון יחיד, בא למעט את השליחה, כי אף על פי שבכל מקום שלוחו של אדם כמותו לא נאמר כן בסמיכה, ולכך נכתב "ידו". והסמיכה לא היתה אלא בעזרה, ותכף לסמיכה שחיטה, וצריך שיסמוך בכל כחו בשתי ידי על ראש הבהמה, שכן כתוב "על ראש העולה", לא על הצואר ולא על הצדדין", עכ"ל. הרי דסמיכה נתמעט משליחות [וכן איתא במנחות (דף ע"ג:)] עיי"ש, ולא אמרינן שלוחו של אדם כמותו. ולכא' צ"ב מדוע דוקא סמיכה נתמעט משליחות, ולא שאר העבודות.

טעם הקרבנות

הנה הרמב"ן (ט, סג) כתב הטעם של כל עבודת הקרבנות וז"ל: "כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישורף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישורף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבן התמיד, בעבור שלא יצלו הרבים מחטוא תמיד", עכ"ל. הרי מבואר מדבריו שהסמיכה הוא כנגד עצם מעשה העבירה שעשה. וצ"ב, מהי יסודה ומהותה של הסמיכה, שהיא כנגד עצם המעשה שעשה.

קרבנות - קריבה להשי"ת

ונראה בעזה"ת לבאר הענין, הנה כל תכלית עבודת הקרבנות הוא להתקרב אל השי"ת, וכמו שכתב הרמב"ן (ט, סג) וז"ל, "וכל קרבן לשון קריבה", עכ"ל. ועל כן, מי שחטא - העבודה מוטלת עליו להתקרב אל השי"ת. כל החטאים הם אך ורק מחמת ריחוק מהשי"ת, וזהו סוד כל הענין של תשובה. לשוב ולחזור למקומו. וא"כ צריך לסמוך עצמו, ולקרב עצמו להשי"ת, ולהיות דבוק בהשי"ת. ואפשר דזהו סוד ענין הסמיכה בכל קרבן. שלשון "סמיכה" הוא מלשון "סמוך" דהיינו "קריבות" שתסמוך עצמו ותתקרב אל הדבר.

וא"כ י"ל דזהו הטעם מדוע הסמיכה הוא כנגד המעשה, שכל החטאים שנעשים הם מחמת הריחוק מהשי"ת, וע"כ צריך להתקרב, להיות סמוך וקרוב להשי"ת. ועוד י"ל, דמשום הכי 'סמיכה' נתמעט משליחות, להורות - שהוא בעצמו, צריך לקרב עצמו להיות סמוך וקרוב להשי"ת, וא"א לעשות זאת ע"י שליח. וי"ל עוד, דמשום הכי הסמיכה צריכה להיות בכל כחו, והיינו להיות כל כולו דבוק וסמוך להשי"ת.

לסמוך על השי"ת - מדת הבטחון

"סמיכה" - הוא אחד מלשונות של בטחון. החובת הלבבות כתב (סוף שער הנטות) שיש עשרה לשונות של בטחון וז"ל, "ומצאנו ענין הבטחון בלשון הקודש מליצים בעדו בעשר מלות כנגד עשר מדרגות האלה, והם: מבטח, ומשען, ותקוה, ומחסה, ותוחלת, וחכוי, וסמיכה, ושבר, ומסעד, וכסל", עכ"ל. ונראה בביאור הך לשון [ומדרגה] של סמיכה, דאין אדם יכול לסמוך על אחר אם אינו סמוך אליו. ר"ל - מי שקרוב ודבוק לחבירו, זהו סיבה שיסמוך עליו. וכמו כן לסמוך על השי"ת, שכדי לסמוך על השי"ת, צריך להיות סמוך ודבוק להשי"ת. וכבר האריך המשך חכמה שמצות בטחון נלמד מקרא "ובו תדבק". והיינו להיות בתכלית הדבקות בהשי"ת, וכפי השיעור שקרוב ודבוק להשי"ת, זהו השיעור שהוא סמוך וסומך על השי"ת.

סמיכה בכל כחו

הנה המלבי"ם כתב (שופטים טו, כט) שהחילוק בין "משען" ו"סמיכה", שסמיכה הוא בכל כחו כמ"ש חז"ל (מגילה טו, ג) **סמיכה בכל כחו בעינין**, אבל "משען" הוא רק במקצת גופו. וא"כ יש לומר דזהו הלשון [ומדרגה] של "סמיכה" - לסמוך לגמרי אך ורק על השי"ת בכל כחו, ולא לסמוך על שום כח אחר.

וכן האריך החובת הלבבות (שער הנטות פ"ג ג - מ"א ל"ג טו) שאם אין האדם סומך לגמרי על השי"ת, זהו סיבה שיפסיד כל בטחונו וז"ל, **"שיבטח על אלקיו לבדו, בדברים שהוא חייב לבטוח עליו, ואל ישתף אליו אחר, כלומר שלא יבטח גם על ה' וגם על אחד הברואים, כי בזה שהוא משתף אליו את מישהו אחר, הוא מאבד את בטחונו על אלקיו.** וכבר ידוע לך מה שנאמר אצל אסא המלך בשעה שסמך על הרופאים, כמו שכתוב (דברי הימים ב' טו, יג): וגם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים, שנענש על זה למרות חסידותו, והכתוב אמר (ירמיה י, י): **"ברוך הגבר אשר יבטח בה' - והיה ה' מבטחו".** **ודבר ידוע הוא, שאם מישהו ממנה שני ממונים או יותר למלא איזה תפקיד, אז אין למינוי זה ערך, וכל שכן שאם מישהו בוטח גם על האלקים וגם על זולתו, שבטחונו יהרס, ושבטחון מפוצל זה יהיה מספקת שימנע ממנו מה שהוא מקוה להשיג על ידו,** כמו שכתוב ארוך הגבר אשר יבטח באדם

ושם בשור זרועו ומן ה' יסור לבו, עכ"ל. הרי שאם אין האדם סומך לגמרי על השי"ת, יפסיד כל בטחונו.

ויש להוסיף מה שאמרו חז"ל (ש"יזין ג, 6) [בנוגע לדבר התלוי ברבים שאי אפשר לסמוך עליהם שיעשו אותן] "קדרא דבי שותפי לא חמימא ולא קריא" - "קדירת תבשיל של שותפים אינה חמה ואינה קרה". ופי' המהרש"א וז"ל, "אין לפרש משום דזה רוצה בחמימא וזה רוצה בקריא, דלא שייך בזה הא דקאמר דרבים סמכי אהדי ולא מדכרי, אלא דר"ל **כיון דכל אחד סומך אחבירו, נמצא לפעמים רוצים שניהם בחמימא לא הוה חמימא, וכשניהם רוצים בקריא לא הוה קריא, משום דכל אחד סומך עצמו על חבירו וק"ל**", עכ"ל. מבואר בדברי חז"ל, שכל זמן שאין האחריות מוטלת על אחד מהשותפים לבדו, כל אחד סומך על חבירו שהוא יעשה את הפעולה המוטלת עליהם לעשות, וע"כ בשותפים שכל אחד סומך על חבירו, התבשיל לא יהיה חם, שכל אחד מהשותפים סומך על חבירו לחממו.

וכן הוא לענין לבטוח ולסמוך על השי"ת, שצריך האדם להיות סומך לגמרי "בכל כוחו" על השי"ת. וכל זמן שאינו סומך לגמרי על השי"ת, וסומך על אחר, או על השתדלותו וכוחותיו, וכדומה, יפסיד כל בטחונו. שהרי כל זמן שאינו סומך לגמרי על השי"ת, ימנע ממנו הדבר שמקוה וסומך על השי"ת שיעשה לו, כמו כל דבר הנמסר לבי תרי שא"א לבטוח על האחר שהרי הוא סומך עליו. וזהו מה שהביא החובת הלבבות מאסא שסמך על הרופאים, והיינו דהגם שהאדם חייב לעסוק בעסק ההשתדלות, בין בענייני פרנסה ובין בענייני רפואה וכיו"ב, מ"מ אין לסמוך על ההשתדלות, שההשתדלות אינו מועיל כלל, וכל ההשתדלות הוא רק לקיים מצות השי"ת לעסוק בהשתדלות. ואילו יסמוך על ההשתדלות יפסיד כל בטחונו בהשי"ת.

יתומים בוטחים בה'

ויסוד דבר זה מבואר היטב בדברי רבינו בחיי על מה דכתיב (שמות כג, 6-7): "כל אלמנה ויתום לא תענון. אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו". וצ"ב מדוע השי"ת שומע לתפילת יתומים ואלמנות יותר משאר תפילת בני אדם?

וביאר רבינו בחיי וז"ל: "ויתכן לפרש בזה כי דרך בני העולם שהם עלובים באיזה דבר שיהיה שיטרחו אחרי מושיעים ועוזרים, והיתום והאלמנה הם חלושי הכח אין להם עוזרים, ולכן לא יבטחו באדם כי אם בהקב"ה שהוא עוזר ומושיע ומגן ובעבור זה יודיע הכתוב כי הם נעזרים יותר מכל אדם", עכ"ל. הרי מבואר מדברי רבינו בחיי, שהטעם שהשי"ת שומע לתפילת יתומים ואלמנות, הוא משום שאין להם על מי להשען, וע"כ הם בוטחים אך ורק בהשי"ת, ומי שבטוח אך ורק בהשי"ת, השי"ת שומע לתפילתו.

ומקור דבריו הוא מדברי המדרש (שמות רבה פ' 4): "כל אלמנה ויתום לא תענון - ר' יוסי אומר: למה אהב אלהים יתומים ואלמנות, אלא שאין עיניהם תלויות אלא בו שנאמר (פסלים סג, 1): "אבי יתומים ודיין אלמנות", לכך כל הגוזלן כאילו גוזל להקב"ה שהוא אביהם שבשמים", ע"כ.

הרי מבואר יסוד זה, דיתומים ואלמנות משום שאין להם אב ואם, ואין להם על מי להשען, על כן הם בוטחים וסומכין לגמרי רק על אבינו שבשמים, ומשום הכי השי"ת שומע אל תפילתם - שעניהם תלויות רק בו ית'. וזה שהקב"ה שומע אל תפילתם אינו דוקא משום שהם יתומים, רק משום שהם בוטחים וסומכין לגמרי עליו, משום שאין להם על מי להשען. ויש ללמוד מכאן לכל אחד ואחד, שאפילו אם יש לו אב ואם, מ"מ אם יסמוך לגמרי על השי"ת, ולא ישליך מבטחו באחר שיעזור לו, אלא ישים עצמו ממש כמו יתום, ויתלה עיניו רק בהשי"ת, בודאי השי"ת ישמע לתפילתו כמו ששומע לתפילת יתום.

בביאור טבע של בטחון

ובאמת זהו ביאור מהותו של עצם הטבע של בטחון. למשל: מי שבטוח על חבירו שיעשה לו איזה דבר, במדרגה שבה הוא בוטח עליו לעשות מה שרוצה ממנו, זהו גופא מה שמחייב את חבירו לעשותו. ואם סומך על חבירו וגם על אחר, ליכא מחייב המוטל על חבירו לעשות מה שבטח בו. ואם סומך על חבירו לגמרי, בודאי בלי שום ספק שחבירו יעשה אותו דבר. א"כ קו"ח בן בנו של קו"ח אצל קוב"ה שאוהב אותנו מעל ומעבר להשגתנו, אם נהיה בטוחים רק בו שיעשה לנו צרכנו, בודאי הוא יעשה, שהרי אנו סומכים עליו. וכן הוא להיפך שאם ח"ו נבטח בזולתו, וכאילו אינו צריך לו יתב"ש, אז מסיר הקב"ה את השגחתו מעליו. וכאשר נתבונן בזה, נבין כמה נחוץ הוא לאדם לבטוח בה', שכמו שהוא בוטח בה' - כן יהיה ה' מבטחו.

וכן ביאר ענין זה החפץ חיים (זכור למריס פרק כ) וז"ל, "עוד מצינו בתורה ראייה עד כמה גדולה מדת הבטחון, ממעשה דלוט עם שני המלאכים שבאו אליו. וכאשר נסבו על ביתו אנשי סדום וחפצו להרגם, יצא אליהם לוט בטענה, שלא יעשו להם רעה, כי על כן באו בצל קורת, רוצה לומר, שהם בטחו בי שאנכי אוכל להצילם מידכם, על כן בבקשה מכס, שזה יהיה שכרם, שינצלו מכל רע. והנה נחזה אנו, הלא ידעינן מעשיו של לוט, שלא היה אדם כשר כלל, כדכתיב (בראשית יג, 12): "ויסע לוט מקדם", ואמרו חז"ל: מקדמונו של עולם, ואף על פי כן שפט בשכלו, שעבור ענין זה ראויים הם שינצלו [ונכתב זה בתורה], על אחת כמה וכמה, קל וחומר בן בנו של קל וחומר, הקדוש ברוך הוא בעצמו, שהוא מקור הרחמים והחמלה, כאשר יבטח בו האדם באמת, בודאי יעזרונו הקדוש ברוך הוא להנצל מכל רע. על כן אחי ורעי, אף שבזמננו תקפו עלינו צרות רבות עד שנלאינו נשוא, מכל מקום אם אך נתחזק ונבטח בה' בכל לבנו, בודאי יעזרונו הקדוש ברוך הוא ונזכר לפניו לטובה, כדכתיב (פסלים קטו, 1): "ה' זכרנו יברך, יברך את בית ישראל וגו'", עכ"ל.

הרי, חזינן מדת הבטחון מלוט, שכיון שסמכו המלאכים עליו לגמרי ובטחו בו לגמרי, זה גופא היה המחייב בשביל לוט להצילם, כי על כן באו בצל קורת". כמו כן מי שסומך לגמרי בהשי"ת, בודאי יעזרהו השי"ת וינצל מכל צרה וצוקה, ומכל נגע ומחלה, ומכל יגון ואנחה, ואכ"ר!